

Verksamhetsstöd tillhörande Miljö- och klimatprogram 2021 - 2030

Genomförande

Kommunfullmäktige, kommunstyrelse, bolagsstyrelse och nämnder har det politiska ansvaret för att tillsätta resurser till miljö- och klimatprogrammets genomförande. De ska i beslut verka för att mål och uppdrag i miljö- och klimatprogrammet uppnås. Miljö- och klimatprogrammet fastställer inte vilka konkreta åtgärder som ska genomföras inom verksamheterna eller kostnadsberäknar dessa. Nämnder och bolag har genomförandeansvar för mål och uppdrag och ska i sin verksamhetsplan formulera mål, åtgärder och aktiviteter samt indikatorer som syftar till att uppfylla miljöprogrammets mål och uppdrag och själva avgöra och besluta om de mest kostnadseffektiva åtgärderna. Flera av åtgärderna har synergier med varandra och kan bidra till att uppnå flera uppdrag och mål vilket bör beaktas vid val av åtgärder. Till stöd finns detta verksamhetsstöd där förslag till åtgärder och aktiviteter finns samlade. Andra åtgärder kan väljas som leder mot målen. Beslut om åtgärderna krävs av berörda nämnder.

Läsanvisning

Nämnderna ansvarar för att fastställa valfria åtgärder och aktiviteter i det ordinarie budget- och verksamhetsarbetet för att uppnå beslutade mål och uppdrag i miljö- och klimatprogrammet.

De **grönmarkerade** kolumnerna innehåller de ”Mål” och ”Uppdrag” som återfinns i miljö- och klimatprogrammet, dessa är styrande för nämnderna. De **blåmarkerade** kolumnerna är förslag till verksamheterna, där finns det en frihet att välja förslag till åtgärder/aktiviteter för att uppnå målen och uppdragen samt förslag till nyckeltal. Kolumnen ”Uppskattad kostnad” anger en grov uppskattning av merkostnad för att genomföra åtgärd/aktivitet; bedöms åtgärden rymmas inom befintlig budget är kostnad satt till 0 kr. De flesta åtgärder/aktiviteter kräver samarbete inom kommunen, förslag till huvudansvarig nämnd för samordning är markerad i **fet** stil i kolumnen ”Ansvar”. Kolumnen ”Tid” anger förslag till tidpunkt då åtgärd/aktivitet ska vara slutförd. Ifall åtgärd är löpande över tid så skrivs detta. Ansvarsförteckning återfinns i slutet av dokumentet.

Kommunledningskontoret

Dnr: KS 2019/0120

Politisk styrgrupp: Kommunstyrelsens arbetsutskott

Tjänstepersons styrgrupp: Johan Lindberg, Elisabeth Thelin, Anna Tengelin-Skoog, David Grind

Projektledare: Jonas Qvarfordt (Frisk luft) och Ruth Meyer (Begränsad klimatpåverkan)

Arbetsgrupp: Staffan Lind & Vivian Erixon (God bebyggd miljö), Jan Bergsten (Biologisk mångfald), Anna Lind (Friskt vatten), David Johannesson (Giftfri miljö).

Referensgrupp: Miljönätverk Danderyd

BEGRÄNSAD KLIMATPÅVERKAN

Danderyds kommun ska arbeta aktivt för att begränsa utsläppen av växthusgaser och luftföroreningar.

MÅL	UPPDRAG	FÖRSLAG ÅTGÄRD/AKTIVITET	UPPSKATTAD KOSTNAD	NYCKELTAL	ANSVAR	TID
1.1. Kommunen ska arbeta för att de som bor och verkar i Danderyd minskar växthusgasutsläppen	1.1.1. Kommunens utsläpp av växthusgaser minskar med 63 procent till år 2030 per invånare med 1990 som basår. (Sveriges klimatmål, icke-handlande sektorn)	Information om miljöanpassat byggande, solenergi och energieffektivisering.	50 tkr/år	Antal informationsinsatser.	TN, BN, KS-Komm	Löpande
		Vid upphandling ska miljökrav och energieffektivitetskrav ställas, exempelvis på transporter och källsortering.	0 kr	Andel upphandlingar med miljö- och/eller energikrav.	Alla	Löpande
		Miljöstödfunktion till upphandlingsenheten införs i egen regi eller i samverkan med andra kommuner.	250 tkr/år	Miljöstödsfunktion införd.	KS-UH	2025
		Erbjud energi- och klimatrådgivning till invånare, företag och föreningar. Årlig informationsinsats om miljö och klimat.	Bidragsfinansierad verksamhet 325 tkr/år	Antal informationsinsatser.	TN, KS	Löpande
		Byta ut köldmedia enligt EU direktiv EU/517/2014 till CO ₂ anläggning på kommunens isanläggningar.	7 mnkr	Energi-användning.	KFN	2021
		Optimera nyttjandegraden i befintliga anläggningar och byggnader och gör behovsbedömning innan nya uppförs.	0 kr	Energi-användning.	KFN, UN, SN	Löpande
	1.1.2. Energianvändningen i kommunägda byggnader ska minska med minst med tre procent per år i genomsnitt över en femårsperiod.	Samarbetsprojekt med verksamheterna för att minska energianvändningen som är kopplat till beteende, exempelvis gröna hyresavtal, energibesparingsprojekt.	500 tkr årligen	Energi-användning.	FN	Löpande

		Kommunen ska följa Miljöbyggnad silver (energi - guld) vid nybyggnation.	0 kr	Energi-användning.	FN, KFN	Löpande
		Fortsatt prioritera en effektivisering av energianvändningen.	10 mnkr/år	Energi-användning.	FN	Löpande
		Nyttja befintliga kylanläggningar som värmepumpar och optimera styrningen på kommunens isanläggningar.	3 mnkr investering 2021, 0 kr/år 2022–2030	Energi-användning.	KFN	2030
		Byta ut ispistbelysning på kommunens isanläggningar.	675 tkr/år	Energi-användning.	KFN	2022
		Kommunen ska bygga ett plusenergihus.	Kostnaden beror på storlek av uppfört hus, 2–20 mnkr	Uppfört plusenergihus.	FN, KFN, DJAB	2030
	1.1.3. Utsläppen från inrikes transporter, förutom inrikesflyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010	Informera för fastighetsägare, bostadsrättsföreningar, företag om tillvägagångssätt för etablering av laddplatser.	Bidragsfinansierad verksamhet	Antal informationsinsatser.	TN, KS	Löpande
		Underlätta för externa aktörer att etablera laddstationer.	0 kr	Antal publika ladduttag uppförda.	KS-PLEX	Löpande
		Åtgärder för hållbart resande, exempelvis temadagar och informationskampanjer.	50 tkr årligen	Antal informationsinsatser.	KS, TN	Löpande
		Arbeta med säkra skolvägar och informationsprojekt för att minska skjutsandet till skolor och förskolor.	50 tkr	Antal informationsinsatser.	TN	Löpande
1.2. Danderyds kommun som organisation är fossilbränsleoberoende¹ år 2025	1.2.1. Energianvändningen i kommunägda byggnader ska vara fossilbränsleoberoende	Avveckla fossilbränsleanläggningar och konvertera till miljövänligare alternativ.	0 – 1 mnkr	Andel fossilbränsle av den totala energitillförseln.	FN, KFN	2025

¹ Fossilbränsleoberoende innebär att det så långt som möjligt ska vara fossilbränslefritt. Endast i undantagsfall – vid exempelvis krissituationer, krisberedskap och oförutsedda händelser får fossilt bränsle användas.

		Undersök möjligheten att installera solceller på kommunens byggnader.	0 kr	Andel solenergi av den totala energitillförseln.	FN , KFN, DJAB	Löpande
		Genomför pilotprojekt med krav på byggmaterial som tillverkats i helt koldioxidfria processer, tex genom påbyggnadscertifiering nollCO2.	0 kr	Krav ställs på koldioxidfria processer på byggmaterial.	FN , KFN, DJAB	2024
		Gå över till el, biogas eller palmolja- och PFAD-fri HVO bränsle för kommunens egna och upphandlade arbetsfordon".	0 kr	Andel fossilbränsle av den totala energitillförseln.	KFN, TN, KS	2025
		Byta ut bensindrivna handverktyg till batteridrivna för kommunens egen verksamhet samt upphandlade entreprenörer.	200 tkr	Andel fossilbränsle av den totala energitillförseln.	KFN, TN	2030
	1.2.2. Tjänstebilar ska vara fossilbränsleoberoende	Endast fossilbränsleoberoende bilar köps eller leasas.	0 kr	Andel fossilbränsle av den totala energitillförseln.	Alla	2025
	1.2.3. Kommunanställda ska uppmanas att välja miljövänliga transportmedel inom tjänsten och vid arbetspendling	Låna ut elcyklar till verksamheter.	0 kr	Användning av elcyklar, km/år.	TN , KFN, UN	Löpande
		Installera laddutrustning på kommunens arbetsplatser i kommunägda fastigheter.	150 tkr/år	Antal uppförda ladduttag på kommunens arbetsplatser.	FN , DJAB	2030
		Fortsatt verka för att kommunens personal ska kunna göra miljövänliga resor i tjänsten. Exempelvis milersättning för cykel, förmånsnytt, subventionerade kollektivtrafikkort.	50 tkr	Införda åtgärder.	KS -HR,	Löpande
		Fortsatt verka för möjlighet till resfria möten.	100 tkr/år	Antal konferensrum med videoutrustning.	KS -IT	Löpande

FRISK LUFT

Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas. Danderyds kommun ska arbeta aktivt för att begränsa luftföroreningar.

MÅL	UPPDRAG	FÖRSLAG ÅTGÄRD/AKTIVITET	UPPSKATTAD KOSTNAD	NYCKELTAL	ANSVAR	TID
2.1. Luftkvaliteten i Danderyds kommun ska förbättras	2.1.1. Luftkvaliteten längs E18 ska förbättras	Mätning av luftkvalitet genomförs av kommunen.	300 tkr	Andel boende i Danderyd med luftkvalitet som överskrider miljö kvalitetsmål för frisk luft.	MHN, KS, TN	2021
		Dialog och påverkan på trafikverket och övriga aktörer att genomföra åtgärder för att förbättra luftkvalitet med basis från genomförda luftkvalitetsmätningar. Tex. Bullerskärmar, dammbindning, hastighetssänkning.	0 kr	Antal genomförda förbättringsåtgärder av trafikverket och andra aktörer.	KS, MHN, TN	2021
		Undvika dubbdäck på kommunens fordon.	0 kr	Andel av kommunens fordon som använder dubbdäck.	ALLA	2030
		Informationsinsatser och rådgivning om hur fastbränsleledning kan påverka hälsa och vad som kan göras för att minska utsläpp av luftföroreningar	0 kr	Genomförda informationsinsatser.	KS-komm, MHN, TN	2025
		Ge konsumentvägledning för att minska onödig användning av lösningsmedel inom hushållen till exempel inom bil- och båtvård och användning av tändvätska vid grillning.	0 kr	Genomförda informationsinsatser.	MHN, KS, TN	2025
		Införa begränsning för eldning för eldning av trädgårdsavfall i kommunens lokala föreskrifter för att skydda människors hälsa och miljön.	0 kr	Begränsningar införda.	MHN, KS, TN	2023

		Verka för att minska dubbdäcksanvändning genom informationsinsatser.	0 kr	Uppfyllande av miljömålet avseende årsmedelvärde för partiklar i luft.	KS, TN	2022
		Verka för renare fordonsflotta och elektrifiering genom informationsinsatser.	0 kr	Uppfyllande av miljömålet avseende timmedelvärde för kvävedioxid i luft.	KS, TN	
		Överväg införande av miljözon för tunga fordon vilket motsvarar Stockholm stads krav (I nuläget Euro VI).	0 kr	Miljözon för tunga fordon införd.	KS, TN, MHN	2027
		Dammbindning, plantering av partikelabsorberande växtlighet, spolning och städning av gator för att minska partiklar i luften.	0 kr	Genomförda åtgärder.	TN, KFN	löpande
		Luftkvaliteten i kommunala förskole- och skolfastigheter ska förbättras genom förbättrad städning	0 kr	Uppföljning av genomförd städning	FN, UN, TN, KFN	löpande
	2.1.2. Kommunen ska verka för att E18 helt/delvis tunnelförläggs/ överdäckas	Påverka och samverka med regionala och nationella aktörer såsom Trafikverket och trafikförvaltningen för att prioritera tunnelläggning.	0 kr	Tunnelförläggning/öv erdäckning med i nationell prioriteringslista (JA/NEJ).	KS	2030

FRISKT VATTEN

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska främjas. Danderyds kommun ska arbeta aktivt för att begränsa utsläppen av näringsämnen och föroreningar till sjöar, vattendrag och hav.

MÅL	UPPDRAG	FÖRSLAG ÅTGÄRD/AKTIVITET	UPPSKATTAD KOSTNAD	NYCKELTAL	ANSVAR	TID
3.1. Belastningen av näringsämnen och föroreningar till vattendrag, sjöar och kustvatten ska minska	3.1.1. Minska mängden förorenat vatten till dag- och spillvattennätet	Inventering och kontroll av dag- och spillvattennät, vid behov upprustning och underhåll. Där tillämpligt bör kulverteringar öppnas upp för att förbättra rening.	35 mnkr/år (inom befintlig budget)	Andel/volym av inläckage. Breddning.	TN, MHN	löpande
		Anläggning av våtmarker i områden där naturliga saknas med omfattande dagvattenflöde.	0 kr	Antal uppförda våtmarker. Beräknad reningseffekt.	TN, KS, KFN	2030
		Drift och skötsel av befintliga våtmarker så att de får ökad förmåga att rena och buffra dagvatten.	50 tkr/år (inom befintlig budget)	Antal åtgärdade våtmarker	TN, KS,	Löpande
		Dagvattenrening genomförs i samband med anläggningsarbeten, exempelvis vid trafikintensiva vägar, parkeringar, hårdgjorda ytor. Exempelvis kan förhållningssätt införas i uppdaterad Teknisk handbok.	0 kr	Antal genomförda dagvattenreningslösningar vid anläggningsprojekt	TN, KFN	Löpande
		Om möjligt konvertera kommunens hårdgjorda parkeringsytor till genomsläppliga parkeringsytor där behov finns.	0 kr	Andel /Antal konverterade hårdgjorda parkeringar till genomsläppliga ytor	TN, FN, KS, DJAB, FN	Löpande
		Kravställande mot fastighetsägare gällande undermåliga serviser.	0 kr	Antal åtgärdade undermåliga serviser	TN, MHN	Löpande

		Effektivare styrning av bevattning av naturgräsplaner.	0 kr	Använd mängd vatten till konstbevattning.	KFN	Löpande
	3.1.2. Minska användningen av konstgödsel	Krav på entreprenader, miljöstyrning i arrendeavtal. Tex golfanläggningar.	0 kr	Användning av konstgödsel på kommunägd mark.	DJAB, KFN, MHN, TN	
		Minska gödningen på naturgräsplaner.	0 kr	Användning av konstgödsel på inom kultur o fritid alt. Naturgräsplaner.	KFN, MHN	Löpande
3.2. Statusen för sjöar och kustvatten får inte försämrats och kustvattnet ska uppnå god status i enlighet med vattendirektivet	3.2.1. Arbeta efter Hav- och vattenmyndighetens åtgärdsprogram för att uppnå god ekologisk status	Ytterligare en båtbottnvätt uppförs i Edsviken i egen regi eller i samverkan med angränsande kommuner.	500 tkr	Uppförd båttvätt.	TN	2027
		Vattenplan och dagvattenplan samt VA-plan tas fram.	1 mnkr	Framtagna planer.	TN, KS, MHN	2022
		Lokalt åtgärdsprogram tas fram för Lilla Värtan och Stora Värtan i egen regi eller i samverkan med angränsande kommuner.	1 mnkr	Framtagna lokala åtgärdsplaner.	TN, KS,	2027
		Uppförande av ytterligare en latrintömningsstation i Edsviken i egen regi eller i samverkan med angränsande kommuner.	500 tkr	Uppförd latrintömningsstation.	TN, KS, MHN	2027
		Provtagning av vattenkvalitet utförs vid kommunens sjöar och vattendrag	50t kr	Resultat av genomförda provtagningar	TN, MHN, KS, KFN	2023
	3.2.2. Användning och föroreningar från hälso- och miljöfarliga kemiska produkter ska minska	Informationsmaterial tas fram om båtlivets miljöpåverkan. Informationsinsatser gentemot båtägare om giftiga båtbottnfärger.	50 tkr	Antal informationsinsatser.	MHN, TN, KS-komm	Löpande

	3.2.3. Vattenkvaliteten vid kommunens sjöar och strandbad ska förbättras	Badvattenprover tas var 14:e dag under sommarsäsongen	50 tkr/år	Andel badvattenprover vid badplatser med tjänlig kvalitet.	KFN, TN MHN	Löpande
3.3. Hållbar dagvattenhantering ska genomföras	3.3.1. Kommunen ska i plan- och bygglovsprocessen förorda hållbar dagvattenhantering	Information i bygglovsdialog om hållbar dagvattenhantering, höjdsättning, vatten till grönyta. Dialog tidigt i plan- och exploateringsprocessen.	0 kr	Andel antagna planer där dialog förts om hållbar dagvattenhantering.	BN, KS	Löpande
	3.3.2. Dagvattenhantering i form av uppströmsåtgärder ska genomföras	Åtgärder genomförs i enlighet med dagvattenplan	100 tkr/år	Utförande i enlighet med dagvattenplan och vattenplan.	FN, TN, KS- PLEX	Löpande
		Vid anläggningsarbeten ska krav ställas på entreprenör att bevara och/eller utöka grönytor, rätt höjdsättning, leda vatten till grönyta. Teknisk handbok samt rutiner och mallar uppdateras.	0 kr	Andel vägyta med hållbar dagvattenrening.	BN, FN, TN	Löpande
		Tillsyn av att dagvattenhantering så att vattenstatus inte försämras, exempelvis trafikverkets vägar, hos verksamhetsutövare, båtklubbar, golfklubbar.	0 kr	Antal/andel tillsynsobjekt där dagvattenhantering kontrollerats	MHN, KS, TN, KFN	Löpande
		Vid ny- och ombyggnation ska möjlighet prövas att anlägga gröna tak på kommunens fastigheter.	0 kr	Andel kommunägda fastigheter med gröna tak.	FN, KFN, DJAB	Löpande
		Vid ny- och ombyggnation ska möjlighet prövas att anlägga lokala dagvattenlösningar.	0 kr	Antal uppförda dagvattenlösningar	FN	Löpande

BIOLOGISK MÅNGFALD

Danderyds kommun ska arbeta aktivt för att gynna och förstärka den biologiska mångfalden. Danderyds kommun ska verka för att vid samhällsbyggande och förvaltning bygga in biologisk mångfald för att främja ett rikt växt och djurliv.

MÅL	UPPDRAG	FÖRSLAG ÅTGÄRD/AKTIVITET	UPPSKATTAD KOSTNAD	NYCKELTAL	ANSVAR	TID	
4.1. Kommunens naturområden och gröna ytor ska skötas så att biologiska värden inte försvinner	4.1.1. Drift av grönstruktur och vattenområden ska stärka biologisk mångfald	Främja biologisk mångfald genom att exempelvis: 1. Använda slåtter med upptag enligt växelslåttersystem i parker och naturområden. 2. Gallra sly- och buskvegetation för istället för att röja. 3. Sträva efter liknande principer när det gäller grönstruktur i trafikmiljö.	0 kr	Förändring av BM mäts genom räkning av växter, fåglar, fjärilar i 60 referenspunkter.	TN, KFN	Löpande	
		Uppdatera skötselplan för skogsgallring med instruktion att hugga vanliga större yngre träd så att skogsområden blir ljusare, speciellt i skogsbryn.	100 tkr/år (inom befintlig budget)	Mätning av artantal växter, fåglar, fjärilar i 60 referenspunkter.	TN, KFN	Löpande	
		Kartlägga nuvarande växt- och djurliv.	50 tkr/år	Genomförd kartläggning.	TN	Löpande	
			Aktivt motverka spridning av invasiva arter genom kartläggning och bekämpning av arter tex parkslide, vresros, och björnloka.	0 kr	Antal genomförda insatser.	TN, KFN, MHN	Löpande
	4.1.2. Drift av grönstruktur och vattenområden ska främja rekreativa kvaliteter		Använda växelslåttersystem och gallring av sly vid skötsel i parker och naturmarker så att tillgängligheten är fortsatt god och naturmarkskänsla bibehålls.	0 kr	växelslåttersystem och gallring av sly vid skötsel i parker och naturmarker genomförs.	TN, KFN	Löpande
		4.1.3. Skötsel av jordbruksarrenden och golfbanearrenden ska ske så att naturmiljöer främjar biologisk mångfald	Införa naturvårdsvillkor i arrenden och hyreskontrakt så att riktlinjer för naturhänsyn finns i dessa.	0 kr	Införda naturvårdsvillkor i arrenden	KS- PLEX, DJAB, FN	2025

		Tillsyn och uppföljning ska utövas att arrende- och hyreskontrakt följs.	0 kr	Resultat av tillsyn/uppföljning avseende naturvårdsvillkor.	MHN, FN, TN	2025
	4.1.4. Värdefulla träd såsom äldre ekar, ädellövträd och tallar ska bevaras	Visa hänsyn till träd vid drift och exploatering av vägar. Hänsyn ska tas till värdefulla träd vid planprocesser. Informera allmänheten om träds värden och sällsynthet.	0 kr	Träd beaktat vid syn vid entreprenadarbeten. Träd beaktas i planprocesser.	KS, TN	Löpande
		Överväg om viten ska införas vid avtal och tillstånd. Gällande skada på värdefulla träd.	0 kr	Viten införda i avtal och tillstånd.	TN, KS- PLEX, KFN	
4.2. Biologisk mångfald ska främjas	4.2.1. Vid samtliga anläggningsarbeten i kommunen ska lösningar för att förstärka biologisk mångfald beaktas	Vid arbete med kommunens infrastruktur väg och vatten, ska naturliga livsmiljöer återskapas i samband med dessa arbeten, såsom exempelvis artrika gräsmarker (vägkanter) öppna diken och våtmarker.	0 kr	Mätning av artantal växter, fåglar, fjärilar i 60 referenspunkter.	TN, KFN, FN, DJAB	Löpande
		Vid arbete med detaljplaner ska delar av detaljplanen utgöras av naturmark eller parkmark.	0 kr	Andel detaljplaner där man speciellt beaktat detta.	KS- PLEX, BN	2030
		Teknisk handbok uppdateras så den främjar Biologisk mångfald vid återställning av natur- och grönstruktur samt hållbar dagvattenhantering.	200 tkr	Teknisk handbok uppdaterad (med lydelse som främjar BM).	TN	2023
		Framtaget PM om biologisk mångfald, Gröna listan, ska beaktas vid projektering av kommunala fastigheter, parker och vägmiljöer. Gröna listan innehåller exempel på träd och buskar som gynnar biologisk mångfald.	0 kr	Andel projekt där gröna listan har beaktats.	TN, FN, KFN	Löpande
		Utöka Rinkebyskogens naturreservat med den inköpta delen från Sveaskog. Tillhörande skötselplan och föreskrifter ska främja biologisk mångfald.	0 kr	Andel skyddad natur av total yta	KS- PLEX, TN	2023

		Vid framtagande av kulturmiljöprogram ska biologisk mångfald samt natur med höga värden beaktas och bevaras.	0 kr	Framtaget kulturmiljöprogram med fokus på bevarande av natur och biologisk mångfald	BN, KS- PLEX, KFN	2025
4.3. Stärka kunskapen och medvetenheten om Danderyds natur, biologiska mångfald och ekosystemtjänster		Stärka och stödja kunskap inom skolverksamhet. Tex genom att anordna naturskoleverksamhet eller undervisning utomhus i dessa frågor.	0 kr	Antal skolklasser som undervisats utomhus kring biologisk mångfald.	UN, TN	Löpande
		Informera om vad man kan göra för att främja biologisk mångfald på naturdag samt skördefestdag för odlarföreningarna och allmänheten.	50 tkr/år	Antal deltagare vid naturdag respektive skördefest.	TN, KS-, Komm, KFN,	Löpande
		Genomföra utbildningar om biologisk mångfald och ekosystemtjänster med förtroendevalda och tjänstepersoner.	0 kr	Antal genomförda utbildningar/Informati onsinsatser.	KS, TN, MHN	Löpande
	4.3.1. Informera privata markägare med särskilt höga naturvärden på sina fastigheter i syfte att bibehålla och öka naturvärdena	Tag fram informationsmaterial om biologisk mångfald i trädgårdar. Upplysa allmänheten och villaägarna av värdet av natur och hur biologisk mångfald kan främjas. Exempelvis genom att främja naturliga pollinatörer, lokala växter.	20 tkr	Framtaget informationsmaterial	TN, KS- Komm	2022
		Rådgivning med fasta tider erbjuds med syfte att bevara och stärka den biologiska mångfalden i trädgårdar och skydda värdefulla träd. Kan ske på motsvarande sätt som sker med byggrådgivning.	0 kr	Rådgivning sker återkommande på fast tid	TN, KS- Komm	2023

GOD BEBYGGD MILJÖ

Danderyds kommuns bebyggda miljö ska vara god och hälsosam. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Danderyds kommun ska planera och bygga miljöanpassat samt verka för en giftfri miljö och minskat buller.

MÅL	UPPDRAG	FÖRSLAG ÅTGÄRD/AKTIVITET	UPPSKATTAD KOSTNAD	NYCKELTAL	ANSVAR	TID
5.1. Påverkan från trafikbuller ska minska	5.1.1. Andelen boende som är bullerstörda av väg- och spårtrafik ska minska	Genom tillsyn gentemot trafikförvaltningen verka för att bullerriktvärden inte överskrids.	0 kr	Andel Danderydsbor bullerstörda av spårtrafik (mer än 55 dBA ekvivalent ljudnivå samt 70 dBA maximal ljudnivå).	MHN, KS	Löpande
		Genom tillsyn gentemot trafikverket verka för att bullerriktvärden inte överskrids.	0 kr	Andel Danderydsbor bullerstörda av vägtrafik (mer än 55 dBA ekvivalent ljudnivå samt 70 dBA maximal ljudnivå).	MHN, KS	Löpande
		Genomföra övergripande bullerkartering av såväl väg och spårtrafik vart tredje år.	300 tkr	Genomförd kartering.	TN, MHN, KS	2023, 2026, 2029
		Föra aktiv dialog med trafikverket att uppföra bullerskydd.	0 kr	Dialog har förts.	KS, TN, MHN	Löpande
		Underhåll av bullerskydd vid kommunala vägar.	0 kr	Genomförd kontroll och åtgärdat.	TN, FN	Löpande
		Undersöka möjligheten att anvisa platser för massor vid exploatering till områden lämpliga för bulleråtgärder.	0 kr	Antal anvisade platser.	KS-PLEX, TN, MHN	2022
5.2. Andel bilresor i förhållande till övriga trafikslag ska minska	5.2.1. Cykeltrafiken ska år 2030 utgöra 20 procent av Danderydsbornas huvudresor	Investering på befintliga och nya gång- och cykelstråk. Gatuutformning för att främja busstrafik, skapa trygg miljö vid hållplatser. Anlägga gång och cykelvägar till hållplatser.	Ca 1 mnkr/år (Inom budget för trafikinvesteringsprogram)	Resevaneundersökning.	TN, KS	Löpande
	5.2.2. Planera och genomföra säkra och miljöanpassade trafikmiljöer vid skolorna	Minska biltrafik vid skolor Investering på säkra gång- och cykelbanor till skolorna.	Ca 1 mnkr/år (Inom budget för trafikinvesteringsprogram)	STRADA Antal trafikolyckor vid skolan.	TN, KS,	Löpande
		Mobility managementåtgärder. Tex gå- och cykla till skola, avlämningsplatser, vandrande skolbussar, bilfri skolzon.	100 tkr/år	Genomförda mobility management.	TN, KS, UN	Löpande

		Uppdatera handlingsplan för Säkra skolvägar.	200 tkr	Uppdatering genomförd.	TN,	2025
5.3. Möjligheten till sortering av avfall ska förbättras för de som bor och verkar i kommunen	5.3.1. Minst 50 procent av hushållsavfallet ska materialåtervinnas och materialåtervinningen från verksamheter ska öka	Etablera fler återvinningsstationer, informera om fastighetsnära insamling. Verka för etablering av returpark i kommunen.	0 kr	Antal återvinningsstationer, Uppförd returpark.	TN, KS	2030
	5.3.2. Verksamheter finansierade av kommunen ska sortera sitt avfall	Arbeta för ett resurseffektivt återbruk av grus som används för sandning av gator och cykelväg under vinterhalvåret.	0 kr	Mängd använt grus/sand, vs mängd återbrukad grus/sand.	TN, KFN, FN	Löpande
		Återbrukstjänst ska användas i första hand för kommunens verksamheter, tex REKO	50 tkr/år (inom befintlig budget)	Antal återanvända möbler i REKO.	TN, KS-Komm	Löpande
5.4. Invånare ska ha nära till grön-, vatten eller parkområden	5.4.1. Ny- eller ombyggda bostäder bör vara belägna inom 300 meter² från ett grön-, vatten eller parkområde	Grönplan arbetas fram, innehållande förhållningssätt.	500 tkr	Framtaget styrdokument.	KS, TN, MHN, KFN	2024
5.5. Kommunen ska verka för en modern trädgårdsstad och en hållbar stadsmiljö	5.5.1. När kommunen bygger om eller nytt ska miljömässigt hållbara metoder och material användas	Riktlinjer för hållbart byggande tas fram.	100 tkr	Framtagen riktlinje.	FN, KS- PLEX, BN	2023
		Policy för markanvisning och markförsäljning uppdateras så att kriterier gällande miljö, biologisk mångfald, klimat, vattenhantering och energi beaktas och vägs in i bedömningar.	0 tkr	Uppdaterad policy.	KS- PLEX	2023
		Verka för att fjärrvärme- och fjärrkylnätet byggs ut. Beakta i	0 kr	Antal/andel anslutna till fjärrvärme och fjärrkyla.	KS- PLEX	Löpande

² Bostäder inom 300 meter från ett grön-, vatten eller parkområde vilket överstiger en hektars storlek

		översiktlig planering. Exempelvis dialog och informationsinsatser med Norrenergi och fastighetsägare.				
		Beakta möjligheten att tillåta avsteg i syfte att främja hållbara byggmaterial i bygglovsprocessen.	0 tkr	Avstegsfråga har utretts.	BN, KS- PLEX	2023
	5.5.2. Vid underhåll av kommunägda fastigheter samt om- och tillbyggnad väljs i möjligaste mån varor godkända i tredjeparts miljödatabas	Genomför pilotprojekt för kravställande på att en viss mängd återanvänt material använts vid inköp av nya produkter.	0 tkr	Krav ställt. Andel återanvänt material. Pilotprojekt genomfört.	FN	2030
		Kommunen ska använda livscykelanalyser vid nybyggnationer, större ombyggnationer och renoveringar av kommunägda lokaler och bostäder.	200 tkr/år	LCA används vid ny- och ombyggnation.	FN	2030
	5.5.3. Nybyggnation av bostäder bör vara beläget inom 400 meter till en kollektivtrafikhållplats	Förhållningssätt där goda kollektivtrafiklägen premieras implementeras i Översiktsplan och trafikstrategi.	0 kr	Andel byggnader inom 400 m till kollektivtrafik.	BN, KS	Löpande
	5.5.4. När kommunen bygger nytt ska byggnaden miljöklassas enligt vedertaget miljöklassningssystem.	Kommunens fastigheter följer Miljöbyggnad silver och guld (energi).	Kostnaden beror på storlek av uppfört hus, 1–20 mnkr	Antal/andel Uppförda miljöbyggnader.	FN, KFN, DJAB	Löpande
	5.5.5. Grönytefaktor³ ska beaktas i plan och exploatering	Ta fram en grönytefaktor som kommunen använder vid plan- och exploatering.	200 tkr	1, Framtaget verktyg för grönytefaktor. 2, Andel planer där GYF tillämpats.	KS-PLEX, BN	2023

³ Grönytefaktor är en modell för att värdera ytor utifrån olika faktorer, detta för att främja ekosystemtjänster som bullerdämpning, luftrening, dagvattenhantering och biologisk mångfald. Tillämpas idag i exempelvis Stockholm och Malmö

GIFTFRI MILJÖ

Miljön i Danderyds kommun ska vara fri från ämnen som kan hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Danderyds kommun ska arbeta aktivt med utfasning av farliga ämnen och kemikalier och underlätta för de som bor och verkar i kommunen att få en giftfri miljö.

MÅL	UPPDRAG	FÖRSLAG ÅTGÄRD/AKTIVITET	UPPSKATTAD KOSTNAD	NYCKELTAL	ANSVAR	TID
6.1. Farliga ämnen ska fasas ut och de som bor och verkar i kommunen ska vägledas till att minska sin kemikalieanvändning	6.1.1 Skolor och förskolor ska miljödiplomerats eller miljöcertifieras	Informationsprojekt till verksamheter i samverkan med Grön Flagg för att öka användningen. Ta tillvara den erfarenhet som finns på de enheter som tidigare blivit miljödiplomerade.	0 kr	Antal nya enheter med miljödiplomering eller miljöcertifiering, tex Grön Flagg.	UN, TN,	2025
	6.1.2. Förskolor, skolor och boenden ska ha en handlingsplan för en giftfri miljö	En arbetsgrupp ska sättas samman för att upprätta och implementera en handlingsplan för giftfri miljö i skolor, förskolor och boenden.	0 kr	Andel förskolor, skolor och boenden som har en handlingsplan för en giftfri miljö.	UN, TN, MSBK, FN	2025
		Inventering av kommunens lokaler och verksamheternas befintliga material för kontroll om de är giftfria	X kr	Genomförd inventering	FN, UN, KS	2025
	6.1.3. Årligen ska informationsinsatser genomföras gentemot företagare och Danderydsbor	Informationsinsatser inom området giftfri miljö ska genomföras. Exempelvis tema kring giftfri miljö kan omfatta mikroplaster och konstgräs, informering kring båtbottnfärger, kosmetiskt avfall, mediciner, kemikalier i vardagen.	0 kr	Genomförda informationsinsatser.	KS-Komm, TN, MHN, KFN	Löpande
6.2. Utsläppen av miljö- och hälsofarliga ämnen från fastigheter och anläggningar ska minska	6.2.1. Kommunens fastigheter och anläggningar ska ha en handlingsplan för en giftfri miljö	Framtagen handlingsplan för en giftfri miljö ska tillämpas och vid behov revideras för att främja kemikaliesmarta varor.	0 kr	Andel om- och nybyggnationer där krav på kemikaliesmarta varor och produkter har ställts och dokumenterats.	KS	Löpande
		Vid om- och nybyggnation ställs krav på kemikaliesmarta varor och produkter motsvarande BASTA:s egenskapskrav.	0 kr	Kravställning kring kemikalier vid om- och nybyggnation.	FN, TN, DJAB,	Löpande

		Teknisk handbok uppdateras och kompletteras med krav på tex att tryckimpregnerat virke ska undvikas. Koppar och zink samt deras legeringar ska inte annat än undantagsfall tillåtas på grund av deras giftiga egenskaper. Bygglov ska inte ges till koppartak, häng- och stuprännor i koppar och liknande annat än till kulturhistoriska byggnader.	0 kr	Teknisk handbok uppdaterad (med tydligare kemikaliekraV). Byggnadsnämnden tar fram krav vid bygglov likande den i Stockholms stad.	TN, BN	2025
		Kravställning vid tillsyn att allt dagvatten från parkeringsplatser med fler än 20 platser skall ha fungerande oljeavskiljare. Årlig uppföljning om skötsel av anläggningen med bevis om tömning av avskiljaren.	0 kr	Alla större markparkeringar (fler än 20 platser) har oljeavskiljning. Alla anläggningar har inskickat bevis på adekvat skötsel.	MHN, TN, FN, DJAB	2025
	6.2.2. Användning av bekämpningsmedel ska minimeras och bästa miljöanpassade alternativ användas på den mark som ägs av kommunen och dess bolag	Ställ krav i arrendeavtal och hyresavtal om brukande av kommunens mark på ett ekologiskt och långsiktigt hållbart sätt. Omförhandla långa arrendeavtal med avseende på brukningsmetod. Ekologisk odling minimerar bland annat spridning av kadmium.	0 kr	Arrendeavtal i kommunen omförhandlade till ekologisk brukning utan bekämpningsmedel.	KS, DJAB, TN, FN	Löpande
		Aktiv dialog förs med golfanläggningar i samband med tillsyn för att minska bekämpningsmedel och förorda miljöcertifiering.	0 kr	Antal dialoger förda med golfanläggningar.	MHN	Löpande
		Arrendeavtal med golfklubbar ses över för att ställa krav på hur kommunens mark brukas.	0 kr	Antal arrendeavtal med golfklubbar genomgåna med avseende på krav hur marken brukas.	KS, DJAB, TN	2030
		Riktlinjer tas fram för anläggning och användning av syntetiska beläggningar som t ex konstgräsplaner, gummiastfalt, (granulat) på lekplatser, skolgårdar och liknande.	0 kr	Framtagna riktlinjer.	KS, TN, KFN	2023
		Rutiner uppdateras gällande skötsel och drift av konstgräsplaner och andra syntetiska beläggningar så som t ex gummiastfalt	50 tkr i ökade insatser	Rutiner uppdaterade gällande skötsel och drift av konstgräsplaner och	KS, TN, KFN, FN	2023

		(granulat) med syfte att eliminera läckage och spill från anläggningarna.		andra syntetiska beläggningar.		
		Ta fram ett informationsmaterial om kemikalier för att minska Danderydsbornas exponering för farliga kemiska ämnen.	100 tkr	Framtaget och kommunicerat material.	KS-Komm, TN, MHN,	2023
6.3. Mängden avfall och dess farlighet ska minska	6.3.1. Inget farligt avfall ska finnas blandat med annat avfall	Informationsinsatser till allmänheten, verksamheter och skolor/förskolor gällande utsortering av farligt avfall och vad som är farligt avfall. Aktualisera informationsmaterial kring farligt avfall. Genomföra plockanalyser i enlighet med fastställd avfallsplan för att kunna mäta utsorteringsgrad.	0 kr	Resultat av Plockanalyser som ger andel farligt avfall i den brännbara avfallet.	TN, KS-Komm	2023, 2026, 2029
	6.3.2. Uppkomsten av avfall ska förebyggas och återbruk främjas	Genomföra de aktiviteter som gällande avfallsplan stipulerar.	0 kr	Uppföljning i enlighet med avfallsplanen.	KS, TN, FN, MHN, KFN, UN	2030
		Framtagande av rutiner till offentliga verksamheter gällande upphandling av varor, material och tjänster som leder till ökad återanvändning samt minskade avfallsmängder.	50 tkr	Framtagna rutiner.	KS, TN	2023
		Informationsinsats för främjade av återbruk. Skapa fler möjligheter för kommuninvånarna till återbruk på tex mobila återvinningscentralen.	100 tkr	Mängden material som lämnats till kommunen för återbruk. Mängden material som har passerat kommunens egen återbrukstjänst, REKO.	TN, KS-Komm	2025
		Undersökning hur kommunen kan ställa krav på avfallshantering i fritidsbåtshamnar.	0 kr	Samtliga båtklubbar har god hantering av avfall.	MHN, TN	2025
		Informationsinsatser mot båtklubbar och fastighetsägare med båt på tomten.	50 tkr	Genomförd informationsinsats.	MHN, TN, KS-Komm	2023
		Informationsinsatser för att minska matsvinn på kommunens verksamheter.	0 kr	Genomförda informationsinsatser/ Minskning av mat- och restavfall.	UN, KS-Komm, TN	Löpande
6.4. Användningen av hälso- och miljöfarliga kemiska produkter ska minska	6.4.1. Hälso- och miljöfarliga produkter och ämnen byts ut mot miljövänligare alternativ	Informationsinsats gällande båtbottnfärg. Information och gemensamt arbete med båtklubbarna gällande båtbottnfärgar.	50 tkr	Andel båtar som använder giftiga båtbottnfärgar.	MHN, TN, KS-Komm	2027

		Samtliga avtal ska gås igenom med avseende krav som ska ställas hur den kommunala marken utnyttjas med avseende på tillgång till båtbottentvätt.	0 kr	Andel båtklubbavtal som är genomgångna med avseende på miljöhantering.	DJAB, KS, TN	2027
	6.4.2. Vid upphandling av varor, tjänster och entreprenader ska miljökrav ställas i enlighet med Upphandlingsmyndighetens avancerade nivå där det är möjligt	Om tillämpligt för entreprenadupphandling ställs krav enligt upphandlingsmyndighetens avancerade nivå.	0 kr	Andel av upphandlingarna som har genomgått en tillämplighetsprövning med avseende på möjlighet att ställa stipulerade krav.	KS, Alla	2025
		Vid direktupphandling bör den framtagna rutinen för miljöanpassad direktupphandling följas.	0 kr	Andel upphandlingar där de avancerade kraven faktiskt ställts.	KS, Alla	Löpande
		Cirkulär ekonomi skall främjas och vad upphandlingar skall om möjligt den aspekten tas i beaktande.	0 kr	Andel upphandlingar som på något sätt innefattar cirkulära idéer.	KS-UH, KS-IT	2025
	6.4.3. Miljöutbildning för nyanställda ges	En digital miljöutbildning tas fram (motsvarande den som genomförs i datasäkerhet och GDPR).	100 tkr	Framtagen miljöutbildning.	KS-HR	2021
		Nyanställda och därefter alla medarbetare genomför webbutbildningen.	100 tkr	Andel av nyanställda som genomfört en miljöutbildning.	KS-HR	Löpande
		Miljöinformation till förtroendevalda med relevant information för varje nämnd ska ges av förvaltningschefen i början på varje mandatperiod.	0 kr	Genomförd miljöinformationsinsats.	KS, Alla	2022
		Miljö och klimatutbildning hålls för ledningsgrupp och chefer	50 tkr	Genomförd utbildningsinsats.	KS, Alla	2022
6.5. Andelen ekologiska livsmedel som köps in till kommunens verksamhet ska öka	6.5.1. Alla verksamheter finansierade av kommunen ska sträva efter att minst 50 % av de livsmedel som köps in ska vara ekologiska	Upprätta riktlinjer på den centrala upphandlingsenheten som underlättar vid samtliga upphandlingar gällande livsmedel.	0 kr	Andel av livsmedelinköpen som är ekologiskt odlade.	KS-UH, UN,	2022
		En vegetarisk dag i veckan införs.	0 kr	Andel offentliga storkök som infört vegetarisk dag.	UN, KS,	2022

6.6. Antalet förorenade områden i kommunen ska minska	6.6.1. Utredningar och åtgärder enligt Handlingsplan för förorenade områden	Ansvarsutredningar och undersökningar av prioriterade objekt ska genomföras och efter det ska åtgärder påbörjas.	0 kr	Andel av förorenade områden som har en handlingsplan.	MHN, KS	2030
	6.6.2. Förorenade områden som ligger i närhet till förskolor och skolor samt områden med risk för skred och ras ska vara utredda och åtgärdade till 2030	Genom tillsyn ska ansvarsutredningar och undersökningar av prioriterade riskklassade objekt (riskklass 1 och 2) göras och vid behov ska åtgärder genomföras. Övriga objekt undersöks och åtgärdas genom tillsyn vid exploatering och byggande.	0 kr	Andel av aktuella riskområden som har hanterats.	MHN, KS, DJAB, TN	2030
	6.6.3. Kommunen ska aktivt delta i skräpplockardagar	Så kallade skräpmätningar (Håll Sverige Rent) kommer att utföras i Danderyds kommun. Kommunen skall aktivt stödja olika initiativ till skräpplockningsaktiviteter.	0 kr	Nedskräpningsindex förändring från föregående mätning. Mängd skräp som samlats in under aktiviteter stödda av kommunen.	TN, KS-Komm	Löpande

Ansvarsförteckning

BN	Byggnadsnämnden
DJAB	Djursholms AB
FN	Fastighetsnämnden
KFN	Kultur- och fritidsnämnden
KS	Kommunstyrelsen
KS-IT	IT-enheten
KS-HR	Humana Resurser (personal)
KS-Komm	Kommunikation
KS-PLEX	Plan- och exploatering
KS-UH	Upphandling
KSPU	Produktionsutskottet
MHN	Miljö- och hälsoskyddsnämnden
SN	Socialnämnden
TN	Tekniska nämnden
UN	Utbildningsnämnden